

חדשות

1. ביום 8 בדצמבר 2010 באחת מהחלטותיו האחרונות של רשם הפטנטים היוצא, ד"ר מאיר נועם, הוכרעה שאלת המצאת שירות בין רוני הראל (חממי), חבלן במשטרת ישראל אשר המציא המצאה בתחום החבלה, ובין מדינת ישראל – משטרת ישראל. יש לומר כי הדיון בבקשה נערך בדלתיים סגורות, והחלטה דן פורסמה רק ביום 15 במאי 2011, לאחר כניסתו של הרשם החדש לתפקידו.

לחשיבות ההכרעה דן בנוגע להמצאת שירות, יש משמעויות כלכליות שעלולות להיות רבות משמעות לממציא ולמדינה, כיוון שבמידה וההמצאה לא תיחשב כהמצאת שירות, הרי שהחוק קובע כי הממציא יהיה הבעלים שלה, יוכל למסחר אותה וליהנות מפירותיה. במקביל יש לומר כי הממציא הגיש גם בקשה לוועדת הפיצויים והתמלוגים בשאיפה לקבל תמלוגים מהמדינה.

הרקע להחלטת רשם הפטנטים

ביום 29.11.2004 הוגשה בקשת פטנט על ההמצאה וביום 23.11.2005 הטיל שר הביטחון צו חיסיון על הבקשה מכוח סעי' 94 לחוק הפטנטים. ביום 28 ביולי 2009 הוגשה הבקשה לרשם לדון בשאלת המצאת השירות וועדת התמלוגים עיכבה את החלטתה בנדון עד להחלטת הרשם.

א. המדינה טענה בדיון בפני הרשם כי האמצאה היא המצאת שירות כיוון שהיא הומצאה בזמן שירותו ועקב שירותו של התובע כחבלן במשטרת ישראל. הפיתוח דן

הוא מכוח מסלול הכשרה שעבר התובע שבמסגרתו רכש יכולות טכניות. החבלנים עושים באופן קבוע חלק מעבודתם גם בביתם, וכל פעילות בתחום החבלה ללא הבחנה היכן נעשתה ובאילו שעות הינה במסגרת תפקידו של החבלן במשטרת ישראל. כל עבודה פרטית דורשת היתר ולכן כל עבודה כזו ככל שנעשתה היא עלולה להיות גם עבירה פלילית במידה ושותפו גורמים אזרחיים בסודות מבצעיים למטרות מסחור ההמצאה.

המדינה טענה בנוסף כי מבקש הפטנט, הממציא, נתבקש על ידי מפקדו לפתח והציע רעיונות לשיפור במסגרת תפקידו, הפרויקט שהגיש המבקש אף זכה לפרסים והערכה. כלל הידע בתחום ההמצאה הגיע למבקש מתפקידו כחבלן והוא נעזר ברעיונות ועצות של עובדי מדינה אחרים כדי להגיע להמצאה. החל משנת 1995-1996 החל המבקש להשתתף בפיתוח אמצעים במתקן הסודי והשתתפות זו היא שהובילה אותו להמצאה.

לחילופין, טענה המדינה כי האמצאה המתוארת בבקשת הפטנט אינה כשירת פטנט כיוון שהיא נעדרת חידוש והתקדמות המצאתית.

ב. מבקש הפטנט טען כי ההמצאה בבעלותו שכן אין בינה ובין שירותו במשטרה כל קשר. הוא לא הועסק כמהנדס פיתוח אצל המשיבה וכי היא זו שצריכה להוכיח כי הוא הגיע אליה במסגרת פרויקט במקום עבודתו. המבקש פיתח את ההמצאה במרפסת ביתו ששימשה לו כמשרד ביתי, במסגרת זו פנה להתייעצות עם גורמים פרטיים שהכינו עבורו סקיצות. המבקש, לטענתו, היה מוכן להעמיד את ההמצאה לרשות המדינה. אמצאתו חדשה ואינה מבוססת על פיתוחים קודמים של המשטרה או מערכת הביטחון. ההמצאה אינה נמצאת בהגדרות התפקיד של חבלן משטרה ובהגדרות תפקידו בפרט. המבקש טוען כי עמדת המדינה ולפיה די בקשר רופף לטענתו בין ההמצאה לבין עבודתו אינה חוקתית.

הדיון בפני הרשם

אין עוררין בין הצדדים כי ההמצאה הומצאה תוך כדי עבודתו של הממציא במשטרה. על כן, הרשם היה צריך לדון רק בשאלה האם ההמצאה הומצאה עקב עבודתו של הממציא.

במסגרת זו קבע הרשם כי נושא ההמצאה עמד על סדר יומה של המשטרה כבר משנת 1993. פיתוחה של המערכת במשטרה המשיך בין השנים 1997-1998 וחודש בשנת 2003, כאשר בשנה זו גובשה ההמצאה באופן סופי.

מבקש הפטנט היה מעורב בכל שלבי הפיתוח של ההמצאה במשטרה. על כך קיבל המבקש מכתב תודה והערכה מאת רמ"ד פיתוח ואחזקה במשטרה. כב' הרשם ציטט מתוך נוהל

אשר הקים מסגרת להגשת הצעות ייעול לפיתוח אמצעים במחלקת החבלה. נוהל זה קובע במפורש כי הצעות יעול של חבלנים בקשר לשיפור מתקנים קיימים או פיתוח חדשים נוגעות במהות התפקיד של החבלן במשטרה.

כב' הרשם בהחלטתו דן בתחולת סעיף 132(א) לחוק הפטנטים אשר פורש בהחלטות רשם קודמות והמסגרת הנורמטיבית של התנאי "עקב שירותו" שמופיע בו. לפי החלטות אלו, נראה כי די בקשר רופף בין השירות לבין ההמצאה, כדי שהבעלות בהמצאה תעבור לידי המעביד. בהחלטת הרשם צוין כי העובד לא עשה הפרדה בין עבודתו בבית לבין עבודתו בעבודה וכי בין היתר הוא כתב נהלי עבודה של המשטרה בביתו.

במסגרת החלטתו, כב' הרשם שולל את כל האינדיקציות שהביא מבקש הבקשה בפניו לכך שהאמצאה אינה אמצאת שירות לדעתו:

א. האמצאה פותחה שלא בשעות עבודתו – כיוון שהמבקש לא הפריד בין עבודתו אצל המעביד ועבודתו בבית, הרי שגם עבודה בבית היתה לכל עניין ודבר במסגרת עבודתו במשטרה. כן, הובאו בפני הרשם עדויות כי ההמצאה פותחה במשך כ-10 שנים בחצרי המשטרה.

ב. פיתוח ההמצאה היה על חשבון המבקש באופן פרטי – לא הובאו בפני הרשם עדויות על הוצאות פרטיות מלבד כמה הצעות מחיר בודדות.

ג. פיתוח האמצעים לא נעשה כחלק מהגדרת התפקיד של המבקש – הוכח בפני הרשם כי עבודות פיתוח שונות הוטלו על המבקש וכי הוא השתתף בצוותי פיתוח.

ד. המדינה לא הטילה על המבקש לפתח את ההמצאה הנדונה – בעניין זה קובע הרשם כי לא הוצא כתב מינוי מסודר להמצאת ההמצאה במחלוקת. מצד שני קובע הרשם כי הנסיבות מראות כי המשטרה ראתה במבקש כמי שממונה על הפרוייקט ומנהל אותו ולראייה מכתב התודה שקיבל.

ה. הפיתוח לא היה בהנחיית המפקדים או לדרישתם – הרשם קבע שאכן לא היתה דרישה ספציפית לפיתוח זה, אלא מדובר על פיתוח ישיר וטבעי של עבודת המבקש על פיתוחים קודמים.

ו. חובת הנאמנות של החבלן לא מאפשרת למדינה לשעבד את כישורי ההמצאה של החבלן לטובת המדינה – הרשם לא קיבל טענה זו מהסיבה שגם עובדים שאינם עובדים ביום בתחום הפיתוח יכולים לפתח אמצאות הקשורות לעבודתם והקשר הסיבתי בין הפיתוח לעבודה הוא המוקד.

לאור כל הנאמר לעיל קבע כב' הרשם כי האמצאה המתוארת בבקשה הינה אמצאת שירות וככזו היא בבעלות המעביד המדינה והמשטרה. כב' הרשם אף פסק הוצאות ושכ"ט עורך דין בסך 12,000 ש"ח בצירוף מע"מ, לטובת המדינה.

לדעת כותב שורות אלו, מבחן אמצאת השירות בעייתי בדיוק בנקודה בה הרחיב כב' הרשם בהחלטתו שכן אם נדרש קשר רופף בלבד בין הממציא למקום עבודתו הרי שהדבר עלול לפגוע באופן חוקתי בממציאים עצמאיים שמעוניינים לעשות לביתם במסגרת פרטית.

טול לדוגמא את האדם שעובד במחלקת הכספים של מפעל תעשייתי והממציא מתקן מכני כלשהו שיכול לשמש את המפעל. זאת במסגרת תחביב כלשהו שלו. האדם פנה לגורמים צדדים שלישיים, השקיע ממון בהמצאה טרח ופנה לגורמים מקצועיים שיכתבו לו פטנט, מגיש בקשת פטנט ובסופו של יום עקב קשר רופף בין ההמצאה למקום עבודתו, ההמצאה ובכללותה הזמן שהושקע משך שנים רבות יילקחו מבעלותו ויפלו כפרי בשל לידי המעביד.

לדעתי פרשנות כזו היא מרחיקת לכת ואף מתנגשת עם החלטות ופסקי דין קודמים ומייתרת את התנאי "עקב עבודתו". הרשם לא דן בפרמטרים רבים רלוונטיים בהחלטתו כגון: האם המעביד סיפק לעובד אמצעים להמציא את ההמצאה, האם העובד השתמש במשאבים כספיים ובאמצעים אשר שייכים למעביד והאם העובד קיבל שכר בעד העבודה שהביאה לפיתוח ההמצאה. כל אלו הם רלוונטיים מאד להכרעה בתיק בנוגע להמצאות שירות.

ובמקרה דנן, בנסיבות שתוארו בהחלטת הרשם לא בטוח כלל כי המעביד סיפק בידיו של העובד את הכלים, העזרה, האמצעים, כי מטרת העסקתו היתה במישרין קשורה בהמצאה. הרעיון כנראה היה של העובד באופן עצמאי, הוא לא השתמש בכספי המעסיק על מנת להמציא את ההמצאה והיא פרי רוחו העצמי והעצמאי. העובדה כי המעסיק לא ביקש ממך למצוא פתרון לבעיה כלשהי שההמצאה פותרת.

אי לכך, אין ספק לדעת כותב שורות אלו כי באותה מידה היה ניתן להגיע להחלטה הפוכה מההחלטה אליה הגיע הרשם.

הערה: מומלץ להתייעץ בעו"ד המתמחה בתחום הקניין הרוחני על מנת לקבל חוות דעת על המצאת שירות לפני הגשת בקשה להכרה בה אצל רשם הפטנטים. אין לראות בכתוב מעלה ייעוץ משפטי, אלא בגדר המלצה בלבד.

דן עדי, עו"ד

משרד עורכי דין לקניין רוחני,

15 מאי 2011.